

Cartes des de la presó de Mataró: escenes de la repressió franquista al Maresme

JORDI AMAT I TEIXIDÓ

Sabem acabada la guerra civil, que dels 87 maresmencs que van ser afusellats, la major part, un 75,7%, militaven a la CNT-FAI o a les JJLL i un 8,6% a ERC.

Ara bé, no tenim massa informació de les cartes que els presoners enviaven o rebien de la família, per això, és necessari traspasar, amb les degudes reserves, les portes de la privacitat per copsar els testimonis epistogràfics dels darrers moments de presoners condemnats a mort que ja es trobaven “en capilla”, com aleshores es deia, ja havia perdut tota esperança d’una commutació, la mort era a prop i calia deixar a la família un testament o unes memòries, com ell diu, que poguessin ser ateses i consultades en l’esdevenidor.

Atesa la naturalesa del document que presento, no vull fer públic el nom de la persona represaliada per tal d’evitar comentaris o judicis paral·lels sobre la persona en concret. Aquí el que importa és la visió general, l’atmosfera de por, el desconsol de la persona i les ganes de deixar a les filles i a la dona un record prou bo de la seva trajectòria. A voltes tenen un to de victimisme, de quasi martiri, importa marcar la seva innocència o, millor dit, projectar envers l’esdevenidor un tarannà turmentat, víctima de part de la seva família primer, i dels esdeveniments futurs després, no esperem trobar cap resquill de culpabilitat, cap confessió, tot el contrari, el

que era determinant era deixar una imatge impecable davant les filles i la muller. L’autor té, doncs, la consciència de la importància d’aquests darrers escrits, la consciència de deixar una bona imatge i la voluntat que així sigui. No importa si no sempre s’acomoda amb exactitud al relat fidel dels fets, el que es pretenia era deixar un bon record i un munt de consells i recomanacions. Tot això queda naturalment emmarcat per una pressió psicològica clara del protagonista en situar-se poques hores abans del seu afusellament.

M’he permès la llibertat de traduir el text del castellà al català, ja que així tindran un major grau de proximitat per al lector.

M’han arribat dues cartes, l’una adreçada a les seves filles i datada a la presó de Mataró el 10 de maig (d’un any de la postguerra):

“Estimades filles meves; en aquest moment que us escric acabo de sortir d’un consell de guerra on se m’ha imposat la pena de mort, quan llegiu aquesta carta ja hauré estat executat i, per tant, vull abans que això esdevingui, explicar-vos la història de la meva vida.

Us començaré a explicar la meva infantesa. Vaig anar a l’escola fins a l’edat de 13 anys, no vaig ser gaire aplicar i sí, molt entremaliat, però amb un cor ple de bondat i d’amor envers tota la família i per a tothom (com ho demostra que per tot allà per on he passat he deixat molt bones amistats i bons records). Des dels 13 als 14 anys m’obligaren

Alella	4
Arenys de Mar	8
Arenys de Munt	4
Argentona	5
Calella	1
Canet de Mar	10
El Masnou	2
Hortsavinyà-Tordera	1
Mataró	12
Montgat	9
Palafolls	2
Pineda de Mar	3
Premià de Dalt	1
Sant Andreu de Llavaneres	4
Sant Vicenç de Montalt	1
Tiana	4
Tordera	10
Vilassar de Dalt	4
Vilassar de Mar	2

a anar a treballar a un vinya que tenia el meu pare i, com és natural, essent tan jove i sol, molts dels dies no feia gairebé res, la qual cosa feia que rebés moltes escridassades dels pares i un menyspreu per part dels germans. A l’edat de 14 anys, m’obligaren a anar a treballar a la fàbrica fent una feina que no m’agradava, en aquells moments els meus germans es guanyaven bé la vida i com és natural jo era objecte de crítiques per part d’ells, cosa que els pares no impedièn. Per aquelles dates vaig adquirir una malaltia lleu; poc temps després vaig embarcar-me a una barca a Mataró per un període de 3 mesos, després vaig anar a una casa d’una bona família de Dosrius que s’interessà per mi, em portaren a metges i em guariren la malaltia que patia. Hi vaig romandre per espai d’un any i mig pels boscos. Doncs, bé un bon dia van venir a veurèim els meus

Font: Sabaté-Villarroya:
La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)

pares i en veurem fet tot un home, ja que ja tenia quinze anys i mig i pesava 64 quilos, em van convèncer per tal que tornés a casa, doncs veritablement jo també em començava a cansar de fer aquella vida solitària.

Em van prometre que els meus germans no farien res contra mi, així doncs, vaig retornar a la fàbrica a aprendre l'ofici cosa que vaig fer en poc temps, si bé en no guanyar tant com els meus germans van tornar a esclatar els conflictes a casa fent-me la vida impossible. Aleshores, jo ja era un homenet molt fort, capaç de guanyar-me la vida a qualsevol lloc i en qualsevol ofici. Així vaig arribar a un poble prop de Vilafranca del Penedès durant el temps de la verema; vaig fer de carreter duent vi a Barcelona dos cops per setmana, allà hi vaig romandre fins que un dia van escriurem de casa tot dient que vindrien a buscar-me. En assabentar-me d'això, vaig anar ràpidament cap a l'ajuntament de Vilafranca per dir que volia enrolar-me com a voluntari a l'exèrcit dins l'arma de cavalleria. Però resultà que ja estava destinat a marina i que necessitava un permís dels meus pares, vaig decidir no demanar-lo i per això no vaig poder entrar a l'exèrcit tal i com hauria estat el meu desig. Aleshores vaig escriure a casa tot dient que no es preocupessin que quan arribés el moment de tornar a casa ja els avisaria, tal i com efectivament es va produir. Aleshores jo tenia 18 anys, era molt fort i crescutet i en arribar al poble em vaig posar a treballar a la fàbrica al mateix temps que practicava un esport: la boxa, arribant a ser una de les primeres figures a la població.

Per aquells anys vaig conèixer a la vostra mare i li vaig demanar relacions amb la intenció de casar-m'hi, però com fos que aleshores començava a guanyar-me la vida a la fàbrica i em somreia un bri-

llant futur, van mirar per tots els mitjans d'impedir les relacions amb la vostra mare. Això no obstant, la vostra mare m'estimava de tot cor i no va fer cas a aquests comentaris; jo també l'estimava amb tot el foc i tot l'amor dels quals un home és capaç i després de molts de patiments va arribar el dia que, comptant jo 22 anys, ens vam casar. Abans de casar-me treballava a la casa Borrrell de Les Corts de Sarrià juntament a un germà meu, qui va tenir un petit conflicte arran del qual, va anar a treballar a una altra població (en aquest cas del Maresme) a la mateixa fàbrica on jo treballava, però un dia, vaig sentir com l'encarregat es queixava tot dient que el meu germà havia anat a robar els diners de la casa i jo, indignat, em vaig barallar amb l'encarregat resultant que vaig haver d'abandonar dita factoria. Mentrestant jo cobrava 25 pessetes del Sindicat de Treballadors del Gènere de Punt, la qüestió era aguantar la vaga, si bé és cert que no en teníem prou amb les esmentades 25 pessetes mensuals així que vaig llogar un petit tros de terreny i amb forces dificultats el vaig plantar de vinya.

Mentrestant, va venir la nostra primera filla al món a alegrar la nostra vida. Jo guanyava poc però tenia el consol de la vostra mare, i si bé no faltava res a casa, això no era suficient com perquè jo desitgés molt més per a vosaltres.

En esclatar el Movimiento Nacional, d'entrada no vaig prendre part en ell ja que no vaig creure necessària la meua intervenció, però al tercer dia vaig escoltar per ràdio que calien donants de sang per tal de poder fer transfusions als ferits, així que vaig atansar-me a l'Hospital Clínic de Barcelona on s'em va fer una transfusió. Als pocs dies vaig tornar a la població i, esperant reposar, em vaig traslladar per quinze dies o tres setmanes a una població on, per la meua desgràcia,

van succeir un seguit de fets luctuosos que coincidiren en el temps amb la meua estada i que van ser ignorats per mi fins al cap de 8 o 9 mesos i d'ells se m'ha fet responsable (perquè jo era el foraster) i per això m'han assassinat.

Tot marxant d'aquella població, vaig enrolar-me a la milícia, tota vegada que em van treure el subsidi setmanal de 25 pessetes que rebia del sindicat, mentre que a les milícies rebia 10 pessetes diàries. Als pocs dies vam anar a fer unes pràctiques de bombes de mà amb tant mala sort que una d'elles m'esclatà ferint-me a la cuixa. Em traslladaren a Barcelona per tal que m'extraguessin el casc de metral·la que tenia incrustat a l'os, en tot moment m'acompanyà la vostra mare que estava en avançat estat de gestació. Havent sortit de l'hospital ens traslladarem a (la població del Maresme) malgrat que els sovintejats bombardeigs de l'aviació no ens deixaven tranquils ni un moment. La vostra mare tornà a entrar a treballar a la fàbrica mentre jo passava la convalescència i, més tard, jo també vaig entrar a la fàbrica ja que no servia, de moment, pel servei de les armes.

Una vegada cridada la meua lleva i com fos que ja m'havia guarit de les ferides vaig ingressar a files. Vaig passar gana, set i duia molts de polls, cansament i molts atacs, en definitiva la vida de les trinxeres, moltes pluges i sense poder-me mudar de roba durant 2 mesos. Malgrat totes les penalitats mai vaig rebre cap ferida, si bé eren molts els milers de bales que de dia i de nits sentíem xiular.

Cada setmana escrivia una carta a la vostra mare, a totes elles li deia que em trobava bé per tal que no patís, de tota manera, no vaig trigar gaires dies a deixar el fusell i vaig passar a servir al lloc de socors. Els crits i gemecs dels ferits m'arribaven al cor i moltes vegades

recollia els ferits d'entre les línies de foc, sempre exposat a caure ferit o mort i així vaig poder fer molt de bé als companys amb la roba sempre plena de sang, suor i pols. D'aquesta manera, per tal de no abandonar els companys ferits, durant un fort atac de l'enemic vaig caure presoner. Vaig romandre 4 mesos a un camp de concentració a Càceres, sense manta i descalç i amb els par-racs que duïa a sobre quan vaig ser fet presoner. Vaig poder resistir les inclemències del temps mercès a la meva constitució física, ja que altres morien de fred i de gana. Després m'enviaren al Batalló de Treballadors número 6 a Cadis, on vaig ser ben mirat i respectat pel meu bon comportament durant el període del meu internament que durà 17 mesos, després em llicenciaren

i com que no tenia cap causa pendent m'enviaren cap a casa, però la felicitat del rencontre durà poc, al cap de tres setmanes justes i quan ja tenia feina, vaig ser detingut fins al moment present en què us escric aquestes memòries.

Durant la meua estada a la presó no he patit cap dolor físic però sí un gran dolor moral pensant en vosaltres i no podent veure com creixíeu. Darrere d'aquestes fatídiques reïxes, mercès l'interès de la vostra mare i també de l'àvia, no m'han mancat ni menjar ni beure. Durant aquests tres anys d'internament la meua família no ha vingut a veure'm més que per compromís i no per portar-me quelcom sinó per retreure'm alguna cosa.

Per això us demano que estimeu molt, però que molt, a la

vostra mare i a l'àvia, no vull pas dir amb tot això que veteu a la meua família, res d'això, jo mai he odiat ningú, però sí que vull que si arriba el dia que sentiu dir això o allò del vostre pare, em defenseu i recordeu que durant els tres anys de captiveri no han donat ni un pas per aclarir el meu cas, només els darrers moments quan ja res no es podia fer.

Us vull encara donar un darrer consell, creixeu i apreneu a estimar sobretot a tots aquells que siguin dignes d'això. Visiteu les presons i els hospitals, tota vegada que jo he tingut la desgràcia d'haver de passar per aquestes institucions i he après el que val una bona visita. No importa que no els conegueu, sempre i quan se sàpiguen com portar i no diguin paraules que

Pati del castell de Montjuïc (1939).

Foto: Centre d'Estudis Històrics i Internacionals (CEHI). Biblioteca del Pavelló de la República. Universitat de Barcelona

puguin ferir les vostres oïdes. Sobre-tot sapigueu ser dignes del vostre pare i de la vostra mare i àvia, sigueu decents i honrades com ho han estat i són elles. No oblideu tampoc que el vostre pare ha tingut en aquest poble a un germà que ha actuat com un pare i unes germanes autèntiques sense ser-ho per consanguinitat. Us prego que les respecteu com a tals i si un dia us donen un consell no dubteu a seguir-lo, visiteu-los, si us trobeu lluny no deixeu d'escriure'ls tot donant-los el tractament d'oncles. Recordeu-los sempre ja que els vaig estimar en vida com a veritables familiars, doneu-los les gràcies i tingueu-los sempre i a tot-hora les portes obertes de casa vostra i, si cal, repartiu-vos amb ells el vostre menjar i la vostra estimació, penseu que ja que jo faltaré, ell serà el vostre segon pare, demaneu-li tots els consells que hagueu de menester i si algun dia arribeu a casar-vos, demaneu-li el seu consentiment perquè a ell li deixo aquestes atribucions. No us puc dir res més, en aquests moments tinc el cor pres de dolor i sento que les llàgrimes vénen als meus ulls i s'em fa un nus a la gola, cosa que vull evitar perquè plorar és de covards i, si bé jo no sóc un valent tampoc vull que es digui que m'han vist plorar perquè això m'ompliria de vergonya. En acabar aquestes memòries una cosa us recomano i és que mai abaixeu el cap i sempre us mostreu orgullosos de dur a les vostres venes la sang d'aquest màrtir, assassinat, com molts d'altres. Sí, he estat un revolucionari, no ho nego, però no he estat mai un lladre, un incendiari i, molt menys un assassí, i sobretot he estat un cristià seguint la tradició dels nostres pares, una cosa sí que us recomano; no creieu en els homes, sinó en Déu. Els homes tenen molt bones paraules, però molts mals instints i això ho han demostrat avui amb el vostre pare. Si un dia estimeu un

home, no mireu la seva butxaca sinó el seu cor i els seus antecedents, penseu que si us uniu a ell és per a tota la vida, sigueu doncs bones mullers i, si arriba el cas i teniu fills, recordeu-vos del vostre pare i poseu-li el seu nom a un d'ells, sapigueu ser bones esposes, estimeu als vostres marits sempre que ells sàpi-guen correspondre al vostre amor i no heu de consentir que us donin maltractaments ni de paraula ni de fets.

I per acabar, estimades filles, he de dir-vos que durant els darrers moments el meu germà (hi ha un nom) ha estat el que millor s'ha portat i ha donat alguns passos. No confieu mai en la meva germana. Mentre jo em trobava a la presó, també van detenir al meu cunyat (hi ha el nom) qui va ser acusat d'assassinat, el conduïren a la presó d'Arenys de Mar on va romandre uns 6 mesos, vaig manar a la vostra mare que el visités, aviat va sortir en llibertat.

Ara he d'acabar d'escriure perquè tinc mal de cap, ja porto tres dies sense menjar i la vista se m'ennuola, no és pel plor, però no sé el que em passa i vull acabar.

Així doncs, m'acomio de vosaltres amb una forta abraçada i un milió de petons del vostre pare que ja sabeu que us va estimar molt i que morí amb la vostra imatge davant dels ulls. Pregueu per mi. (Hi ha la signatura sencera del represaliat)."

La segona carta, i darrera, l'adreça a la seva muller el dia 12 de maig (d'un any de la postguerra):

"Estimada esposa meva; no sé veritablement com començar a escriure aquesta carta; tu mateixa vas poder assistir al formalisme que en diuen consell de guerra. Tu em coneixes i saps que no sóc capaç de

cometre les barbaritats que se m'imputen, també vas poder sentir els noms dels qui em prenen la vida. Quan aquesta arribi al teu poder jo ja no existiré i si bé no sóc venjatiu no vull deixar de demanar que s'em faci justícia, No vull venjança, comprèn-ho bé, però sí que vull justícia, però veritable justícia res de formalismes, els veritables cristians saben perdonar si és que algú s'equivo-ca.

Et demano perdó agenollat, esposa meva, si és que en alguna cosa t'he fallat; en aquest món tots fallem i fem faltes, també et demano perdó ja que durant tot el temps que em trobo empresonat he arribat a obsessionar-vos.

Ara, estimada esposa, passem als afers que absorbeixen el meu pensament: les nostres filles, les nostres estimades filles. Només tinc un pesar estimada meva i és que no m'hagis donat un nen per tal de perpetuar el meu cognom, però no et nequitegis, estimada meva, he viscut feliç amb tu, m'has donat un amor que mai havia somniat, al mateix temps m'has estat fidel no en tinc cap queixa i, per tant, et beneixo. Perdonam, estimada meva, si trobes correccions en aquesta darrera voluntat, però no és que em tremoli el pols, ja que no en tinc, tota vegada que en aquestes hores amargues que estic vivint (si és que a això es pot anomenar vida) tinc totalment destrossat el sistema nerviós i el cor. Aquestes correccions són degudes a que se m'humiteja la vista i, de tant en tant, em rellisca una llàgrima que s'uneix a la tinta que esborrona aquest paper.

Què ràpides passen les hores!! Que aviat, els minuts!! Voldria acabar la carta però no puc, si bé sé que t'esquinçarà el cor quan la llegeixis és necessari que segueixis fins al final.

Què serà de tu, estimada meva, que serà de la nostra estimada mare i de les nostres volgudes filles.

No t'he pogut deixar res en aquest món, res més que un grat record; jo somniava un futur feliç per a tots, somniava en donar una bona educació a les nostres filles i m'hauria sacrificat per donar-los una carrera però el somnis, somnis són per desgràcia, no ha pogut ser així perquè en el meu camí he trobat el punyal assassí, traïdor, que ha segat la meua vida i ha destrossat la vostra.

Consolat doncs, estimada meua, i guarda aquesta carta (si bé no et faltaran records meus), però aquesta carta conté llàgrimes d'amargura i ha estat assecada amb el meu alè abans que se m'acabi. Conserva-la com un tresor, que és tot quan et puc deixar, i si un dia arribes a vella i ets mare dues vegades, ensenya-la als teus néts quan tinguin ús de raó.

I ara, a continuació, et posaré el nom dels meus botxins per tal que un altre dia els cridis a comptes, has de ser inflexible amb el que sigui veritable culpable, perquè si no ho fessis m'aixecaria de la meua tomba per maleir-te, perquè el que han fet amb mi ha estat un crim, no justícia com diuen, si jo hagués comès algun delictes que merescués la pena de mort, tingues la seguretat que t'ho posaria en aquesta meua darrera voluntat. No tinc la necessitat de parlar sobre aquest darrer particular perquè el meu únic delictes ha estat ser massa bo i honorat, per tant mostrat orgullosa de ser la meua esposa i quan evoquis el meu record acompanya'l amb una oració.

Encara tinc quelcom més a dir-te i recomanar-te: que els donis gràcies de la meua part a en Joan i la Montserrat per tot quan han fet per a nosaltres i per l'amistat i confiança que han tingut en mi; jo els tinc presents en els meus darrers minuts de vida.

A la nostra estimada mare no li puc escriure per separat, crec que no tindria valor per començar a

escriure una altra carta tan dolorosa per mi com aquesta, així que també la incloc en aquestes memòries meves per tal que sàpiga d'una vegada i per sempre que l'he estimat tant com si ella m'hagués portat al món i amb això acabo i tanco la carta amb un petó filial, com el més enamorat dels esposos i amb el cor traspasat de dolor d'un pare.

Jo ja no patiré ni sentiré res quan rebis aquesta carta. Però no oblidis del que en ella he escrit, al mateix temps et recomano que mentre governi l'actual règim no parlis, no et desesperis perquè no hi guanyaràs res, sinó tot el contrari, tingues paciència i resignació i espera a que arribi l'ocasió per poder fer justícia tal i com s'ha de fer i després ja passaran també pel judici de Déu pel qual jo ja hi hauré passat.

Aquí t'envio uns noms als quals hauràs de fer comparèixer al seu moment davant d'un tribunal per tal que els jutgi.

El primer és en (hi ha un nom) aquest és el que més s'ha interessat en assassinar-me, s'ha gastat molts milers de pessetes per tal d'assolir el seu objectiu i és qui amenaçà al meu germà el dia que va tenir lloc el consell de guerra tot dient-li que si m'ajudaven ja sabrien qui era ell.

El segon (hi consta un altre nom) influït i amenaçat pel primer, també ha ajudat al meu assassinat.

El tercer (hi escriu un nom) i la seva muller, jo vivia a casa seva quan van esdevenir els fets i van ser els primers en denunciar-me, sabent amb certesa que el dia que mataren al mossèn jo era a casa seva i en lloc de declarar-ho així van donar molts mals informes de mi. Fins i tot la seva jove (hi consta un nom) ha influït molt negativament. Aquesta darrera m'ensenya on eren amagades les joies tot dient-me que les recollís, abans que

no les trobessin els del comitè i no els passés res dolent. Jo, amb la meua bona fe, les vaig recollir, tot portant-les al comitè. També em va dir que sota casa seva hi havia un petit cofre amb objectes de l'església així com també ciris. Jo li vaig dir que gastessin els ciris i que la resta no ho toqués ja que ningú ho havia de trobar, i així va ser. Després quan arribà el moment de declarar ho digué tot al revés, informant que ella no m'havia dit res, fins i tot va dir que ella havia amagat les joies. Així doncs, convé que no ho oblidis, i et demano per última vegada, justícia, justícia, justícia.

Per acabar vull fer-te una recomanació, si bé crec que no és necessària, ja que saps qui ha estat fortalesa i família per mi, un pare, així doncs com a tal li deixo aquestes atribucions, faltant jo ell queda com a pare de les criatures, si necessites un consell demana-li, jo sé que ell t'el donarà. Si penses fer alguna cosa demana el seu consentiment i fes el que ell et digui. No facis el sord a qui més t'ha estimat en aquesta vida, ja que t'ho demano en aquests darrers moments. A més, pensa també que igualment em queden germanes molt estimades, que m'han fet molt de bé i molts favors a més de moltes visites a la presó, i això ho agraeixo de tot cor, ja que no s'em feia tan llarga i pesada la vida de presidari. Així doncs, et demano que els tinguis una estima especial, ja saps que són (hi surten noms). N'estic segur que ella et lliurarà les cartes, estima-la molt perquè tota la seva família són bons cristians, inculca a les nostres filles l'amor envers elles.

No puc més, esposa meua, he d'acabar aquesta carta, però és molt dolorós pensar que és la meua darrera carta. Adéu estimada meua, adéu.

Petoneja aquesta carta que jo també vaig fer-ho en tancar-la. Justícia, justícia”.